

บทที่ 1

บทนำ

กระแสการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นสมัยใหม่ ทำให้การท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ควบคู่ไปกับแพร่กระจายของการติดต่อสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทำให้ไร้พรมแดนแห่งการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดการเดินทางเพื่อสร้างความสัมพันธ์ การค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว ประเทศที่พัฒนาแล้วได้นำการท่องเที่ยวมาใช้เป็นเครื่องมือของการพัฒนาจนมีชื่อเสียงและพัฒนาประเทศสู่ความเป็นสมัยใหม่ ส่วนประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศอาจนำวัฒนธรรมประเพณีมาใช้สำหรับเป็นจุดขายในการท่องเที่ยวเพื่อแข่งขันกับประเทศพัฒนาแล้วที่ใช้เทคโนโลยีความสะดวกสบาย จากงานเขียนของ Luigi Fusco and Nijkamp (2009) กล่าวถึงความสอดคล้องของการท่องเที่ยวกับการพัฒนาว่า การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและมีความสำคัญที่ส่งผลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nations World Tourism Organization/UNWTO) สรุปสถานการณ์ของการท่องเที่ยวไว้ว่า ตั้งแต่หลังสงคราม โลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา (พ.ศ.2488/ค.ศ. 1945) การท่องเที่ยวได้เติบโตขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ.2543/ค.ศ.2000 มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลก จำนวน 668 ล้านคน ปี พ.ศ. 2553/ค.ศ. 2010 มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลก 1,006 ล้านคน และในปี พ.ศ. 2563/ค.ศ. 2020 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลก 1,561 ล้านคน (อ้างใน ธีรยุทธ วัฒนาสุภโชค: 2551) ส่งผลต่อเนื่องสู่การพัฒนาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยที่มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และได้มีการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ ด้วยศักยภาพในด้านลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางด้านความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและแหล่งวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็งของประเทศในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ

การพัฒนารูปแบบของการท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวมวลชน (Mass tourism) ตามกระแสการท่องเที่ยวหลักเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ทำให้ความสนใจกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ที่ให้ความสนใจเฉพาะส่วนภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทำให้ความต้องการในการเดินทางแตกต่างไปจากเดิม การปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวกระแสหลักสู่การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) ที่มีแนวคิดในการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อ

การศึกษาเรียนรู้ การพัฒนาคนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยว ที่ให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อมเริ่มจากการประชุม “Earth Summit” ในปี ค.ศ.1992 (Derek and Greg, 2004) ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการวางแผนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความยั่งยืน จากการศึกษาของ Butler (1990) เรื่อง Alternative Tourism, Pious Hope or Trojan Horse ซึ่งประเด็นความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบมีทางเลือก ว่ามีความแตกต่างกับการท่องเที่ยวมวลชนในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ของเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนที่มีโอกาสในการเรียนรู้และรับความรู้สึกจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ดีกว่า ดังนั้นการท่องเที่ยวแบบทางเลือกจึงต้องอาศัยคนในท้องถิ่นช่วยในการดำเนินงานการท่องเที่ยวอย่างมีทิศทางและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวชุมชน (Community-based Tourism) เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางเลือก บนฐานคิดที่ว่าทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปสู่แหล่งธรรมชาติตามสถานที่ต่างๆ เพื่อการศึกษาเรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ของชุมชนด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศและในขณะเดียวกันก็ช่วยให้ชุมชนได้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญและเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว (มนัส สุภลักษณ์, 2544)

แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็วและนำความมั่งคั่งมาสู่ชุมชนทำให้เกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงดำเนินคู่ขนานไปพร้อมๆ กัน ซึ่งภายหลังที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมในด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวกก่อให้เกิดความเจริญด้านวัตถุและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นและมีส่วนช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ อีกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันพัฒนาลักษณะและรูปแบบของการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวรวมถึงพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวควบคู่กับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จะสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น แต่ส่วนด้านลบกลับส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทางการท่องเที่ยวที่เสื่อมถอยลง ข้อถกเถียงการฟื้นฟูพื้นที่ป่าและความสามารถในการจัดการพื้นที่ป่า เป็นต้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นได้ว่าหากไม่มีวิธีการป้องกันหรือแก้ไขในอนาคตอันใกล้ชุมชนอาจต้องแลกต้นทุนทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

ความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวที่เข้าสู่ชุมชนมีผลกระทบอย่างมากต่อคนในท้องถิ่น ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรเดิม ไม่ว่าจะเป็นในเชิงกายภาพหรือเจ้าของในเชิงวัฒนธรรม ทำให้ต้องมีการอนุรักษ์ประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พฤติกรรมรูปแบบการบริโภค การแต่งกาย รวมถึงทัศนคติความเชื่อ ที่เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบดั้งเดิมในหลายๆ สิ่ง ซึ่งบางครั้งไม่ได้หมายถึงการสูญสลายไป แต่มีการปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว (ศิริ ฮามสุโพธิ์, 2543: 46) แต่ทั้งนี้กลุ่มนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมที่หลากหลายและมีความแตกต่างกัน นักท่องเที่ยวที่มาจากแหล่งที่เจริญมักจะมีมุมมองคนในท้องถิ่นอย่างดูถูกเหยียดหยาม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในชุมชนยังถูกนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการค้าเพื่อสนองความพอใจของนักท่องเที่ยว และบ่อยครั้งที่วิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นถูกลดทอนเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว จากการศึกษาของ ชยันต์ วรรธนะภูติ (2538) พบว่า การท่องเที่ยวที่ยึดเอานักท่องเที่ยวและผลประโยชน์จากนายทุนจากต่างถิ่นเป็นศูนย์กลาง ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตชุมชน “ผู้ถูกท่องเที่ยว” โดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอดนียม ยิ่งในระยะหลังๆ เมื่อการท่องเที่ยวเริ่มแปรเปลี่ยนจูดขายจากธรรมชาติอันสวยงามมาเป็นการขาย “วัฒนธรรม” โดยเฉพาะวัฒนธรรมชนเผ่าและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็ยังทำให้คนเหล่านี้ตกเป็นเป้าของการพัฒนาให้เป็นจุดขายของธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น เราต้องยอมรับว่าการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนมีผลประโยชน์หลายอย่าง โดยเฉพาะรายได้ที่เป็นตัวเงิน ซึ่งเมื่อมีผลประโยชน์เข้ามาเป็นปัจจัยในการอยู่ร่วมกันในชุมชนย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและความรู้สึกของคนในชุมชน อาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายหลังจากการจัดการท่องเที่ยว ย่อมมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชุมชนมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับชุมชนนั้นๆ ที่จะมีการเตรียมความพร้อมและมาตรการในการรองรับการพัฒนาอย่างไร

ปัญหาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกิดขึ้น คือ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในยุคใหม่ที่เน้นแต่ปริมาณนักท่องเที่ยวและปล่อยให้เป็นหน้าที่ของกลไกทางการตลาดเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ล้มเหลวในอดีต (Ried, 2003: 225) การจัดการการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องใช้หลักการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ชุมชนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม (participation) เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ

โอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แก้ไขปัญหาความต้องการของตน โดยการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด (ทะนงศักดิ์ คุ้มไชน้ำ, 2532: 76) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมถึงการนำวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมโดยชุมชนเข้ามากำหนดเป้าหมายและทิศทางของการท่องเที่ยว มีการสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนจากการมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 39-40)

ประเด็นปัญหาการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลาน เพราะอย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวก็เหมือนภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่จะต้องถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นมุมมองว่าจะต้องช่วยกันดูแลรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและที่สร้างผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จตุพร วิศิษฏ์โชติอังกูร (2550) เรื่อง SWOT Analysis สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ ที่พบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดอ่อนในส่วนของการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชนล่าช้าหรือชะงักลง ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ คือ การประสานที่ไม่ดีพอของคนในชุมชน การขาดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงคนท้องถิ่นที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังขาดประสบการณ์ ความรู้เท่าทันสถานการณ์การท่องเที่ยวภายนอก รวมทั้งความไม่เข้าใจในระบบโครงสร้างการบริหารจัดการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วนอุปสรรคและปัญหาจากปัจจัยภายนอกที่ขัดขวางความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ กระแสสังคมที่ยังมองการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเชิงเศรษฐกิจมากกว่ามองในเชิงเครื่องมือการพัฒนาชุมชน

ผลการศึกษาที่ผ่านมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่ภาครัฐใช้เพื่อการพัฒนาชุมชน ยกย่องคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น รวมถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีฐานคิดที่มุ่งการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตและจารีตประเพณีอันเป็นสิ่งที่ไม่โดดเด่น ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเจ้าของท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว ดังเช่นการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงรายที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเหมือนเหรียญสองด้านที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งหากมองว่าการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในด้านบวกนั้น ชุมชนชนเผ่าอาข่าได้ถูกจัดให้เป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยว จากที่ตั้งของชุมชนซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีประวัติศาสตร์ มีเอกลักษณ์ทางประเพณีและวัฒนธรรม มีพัฒนาการของการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด เริ่ม

จากการขายบริการทางการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก อาหาร การขนส่ง พัฒนาการดังกล่าวทำให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ได้เข้ามาในพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยชุมชนเองก็ยอมรับการพัฒนา เช่นเดียวกันเพราะเกิดโอกาสให้เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว และเกิดการสร้าง โครงสร้างพื้นฐาน โครงข่ายคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ของชุมชน แต่ในทางตรงข้ามเมื่อมองการพัฒนาในด้านลบ พบว่า ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึง วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม ถูกนำมาเป็นสินค้าของการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม ของชุมชน ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกันของนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเช่นเดียวกัน

ปัญหาในการวิจัย

กระบวนทัศน์ใหม่ในการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากกระบวนทัศน์เก่าอย่างเด่นชัด ที่สุด คือ การหลอมรวมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเข้าสู่รูปแบบการท่องเที่ยว เป็นที่เข้าใจว่าการ ขายความแปลกและความแตกต่างให้แก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การขายพื้นที่การท่องเที่ยว คือ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมถึงการขายประเพณีวัฒนธรรมซึ่งเป็นต้นทุนที่ไม่ต้องใช้การลงทุนเพื่อ สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางธรรมชาติ และความ หลากหลายของวิถีชีวิตชุมชน ทำให้แนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาครัฐและภาคเอกชนเข้าสู่ พื้นที่ดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว ดังเช่นการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พบว่ามี ชุมชนที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน จากการศึกษาข้อมูลของสำนักงานการท่องเที่ยวและ กีฬา จังหวัดเชียงราย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเชียงราย (2552) ชุมชนที่มีการจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเภท Home stay ทั้งหมด 19 แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ ของจังหวัดเชียงราย ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอเชียงของ อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงแก่น อำเภอพาน และอำเภอแม่ลาว โดยชุมชนแต่ละแห่งจะมีจุดเด่น คือมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สุขภาพ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม คุณภาพทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตฐานทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม รวมถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทำให้ดินแดนแถบนี้อุดมไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงพลังวิถีของชุมชนนำไปสู่วิสัยทัศน์ ดังนี้ “เชียงราย : ประตูทองของวัฒนธรรมล้านนาและการค้าสู่สากล (Chiangrai : Global Golden Gateway of Lanna Culture and International Trade) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัด เชียงราย ได้ทำการส่งเสริมศักยภาพให้แก่การท่องเที่ยวของจังหวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการ

พัฒนาชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยว บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนจากวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแนวสันเขา ไร่เขาและหุบเขาของจังหวัดเชียงรายได้ถูกจัดให้เป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยวโดยมีพัฒนาการท่องเที่ยวจากอดีตจนถึงปัจจุบันจากความโดดเด่นในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่า ซึ่งได้แก่ ชนเผ่าอาข่า ชนเผ่าม้ง ชนเผ่ากระเหรี่ยง ชนเผ่าลาหู่ ชนเผ่าเมี่ยน และชนเผ่าลีซอ (สนธิ สงศ์ประเสริฐ, 2532) สิ่งเหล่านี้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่ชุมชนรวมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้เข้ามาพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการพัฒนาภายในชุมชนอย่างรวดเร็วในหลายๆ ด้าน เช่น โครงสร้างพื้นฐาน เครือข่ายการคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาของการท่องเที่ยวสู่ชุมชนกลับมีผลสะท้อนที่คล้ายกันว่าเมื่อการท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชนพร้อมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ไม่มีที่สิ้นสุดทำให้รูปธรรมที่ชัดเจนเรื่องการท่องเที่ยวที่เริ่มต้นจากท้องถิ่นแต่สุดท้ายกลายเป็นท่องเที่ยวกระแสหลักที่ผลประโยชน์ตกเป็นของคนต่างถิ่นที่เข้ามาถือครองในคราบของนักธุรกิจ แหล่งท่องเที่ยวใดที่ได้รับความนิยมและมีแนวโน้มจะเป็นตลาดท่องเที่ยวก็จะพบว่ามีการลงทุนของนักลงทุนต่างถิ่นในการก่อสร้างอาคารสถานที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหามลพิษทางเสียงจากการบริการนักท่องเที่ยวด้วยความบันเทิงที่เสียงดังเกินพิกัด การสืบสานประเพณี วัฒนธรรมจะมีน้อยลงส่งผลกระทบต่อภาคบริการการท่องเที่ยวที่เป็นจุดแข็งของการท่องเที่ยว เช่นเดียวกับที่นักวิชาการ Brennan and Allen (2001) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากการวิจัยอย่างจริงจังในประเทศแอฟริกา พบว่า การท่องเที่ยวของชุมชนจะยั่งยืนได้เมื่อสามารถปล่อยให้ชุมชนจัดการกันเอง

จากการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการการท่องเที่ยวของชุมชน โดย เท็ดซาข ช่วยบำรุง (2552) พบว่า ชุมชนต้องการให้การท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่โดยมองว่าการท่องเที่ยวที่เข้ามาจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน แต่กลับพบว่ามีปัญหาหลายด้าน ดังนี้

1. ปัญหาการขาดความสมดุลด้านการกระจายรายได้ที่แท้จริง เพราะคนในชุมชนคาดหวังไว้ว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้กลับพบว่าเกิดการกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ นำสู่ความแตกแยกภายในชุมชน ซึ่งปัญหาดังกล่าวมาจากการจัดการท่องเที่ยวที่ขาดการวางแผนที่ดี

2. ปัญหาของการขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว ส่งผลให้ขาดการติดต่อประสานงานและการติดตามข้อมูล ความเป็นไปของการท่องเที่ยว

3. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่อาจเกิดขึ้น โดยเป็นผลกระทบจากการท่องเที่ยว เช่น ชุมชนให้ความสำคัญต่อวัตถุ รายได้มากขึ้น ทำให้การต้อนรับที่จริงใจและอบอุ่นถูกละเลยไป ลูกหลานยุคใหม่ไม่สามารถสืบต่อประเพณี หรือวิถีชีวิตดั้งเดิมได้อีกต่อไป

เมื่อมองประเด็นปัญหาการท่องเที่ยวของชนเผ่าอาข่าในจังหวัดเชียงราย พบว่า รายงานผลการวิจัยของไกรสิทธิ์ สิทธิโชค (2550) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงราย กล่าวว่า ชุมชนที่มีความโดดเด่นทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อย่างเช่นจังหวัดเชียงรายที่มีความหลากหลายของชนเผ่า เป็นเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ รวมทั้งทำให้นักธุรกิจและนักธุรกิจเข้ามาประกอบธุรกิจ ทั้งที่คนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรและในฐานะเจ้าของท้องถิ่นยังขาดการมีส่วนร่วม ไม่เท่าทันข้อมูลข่าวสาร ขาดประสบการณ์ จึงทำให้การท่องเที่ยวเป็นของคนนอกชุมชน ผลประโยชน์จึงไม่ได้อยู่กับคนในท้องถิ่น มีผลทางลบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภายในชุมชนและท้ายที่สุดทรัพยากรธรรมชาติก็จะสิ้นอายุขัย ซึ่งวงจรนี้จะเกิดขึ้นกับชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ดังนั้นจึงควรสร้างความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือในการธำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งดีงามของชุมชนสอดคล้องกับจากการศึกษาของสนิท วงศ์ประเสริฐ (2539) ซึ่งกล่าวว่า การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายมีสิ่งโดดเด่นที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ คือ การเที่ยวชมวิถีชีวิตชนเผ่า โดยชนเผ่าที่ดั้งเดิมฐานมากที่สุด คือ ชนเผ่าอาข่า จากประวัติศาสตร์การอพยพเข้ามาในประเทศไทยพบว่า ชนเผ่าอาข่าได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกยังบริเวณคอยตุง และได้เคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานตามแนวสันเขาในจังหวัดเชียงราย เช่นพื้นที่คอยแม่สลอง ได้แก่ บ้านแสนใจพัฒนา บ้านเจียงจาโฮ บ้านอ้งหล่ออาข่า พื้นที่ตำบลแม่ยาว ได้แก่ บ้านอาผ่าพัฒนา บ้านอาผ่าอาแป และพื้นที่อำเภอแม่สรวย ได้แก่ บ้านห้วยขี้เหล็กเก่า เป็นต้น ซึ่งหมู่บ้านเหล่านี้เป็นชุมชนที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าเที่ยวชมประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของชุมชนชาวอาข่า บ้านห้วยขี้เหล็กเก่า ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย (ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค, 2546) กล่าวว่าชนเผ่าอาข่า ถือเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ มีประเพณี พิธีกรรม อันเป็นวัฒนธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมาสองพันปี จากสภาพการพัฒนาของประเทศไทยที่ผ่านมา ชนเผ่าอาข่าที่อยู่บนคอยสูงก็กลายเป็นเป้าหมายของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งที่ผ่านมาเกิดผลกระทบจากกระแสการพัฒนาที่ชุมชนตั้งรับไม่ทัน เกิดวัฒนธรรมบริโภคนิยมไหลเข้าสู่ชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ในสังคมอาข่าทั้งด้านความเชื่อ วิถีปฏิบัติ การแต่งกาย วิถีชีวิต

กลายเป็นสินค้าที่ถูกนำเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวจนคิดเพียงขนาดความรู้ความเข้าใจในความหมายอย่างถูกต้อง

ซึ่งผลจากการศึกษางานวิจัยของนักวิชาการรวมถึงการสำรวจจริงของผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย จากสภาพพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและที่ตั้งชุมชนที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติบนพื้นที่สูง สภาพความสมบูรณ์ของป่าไม้ที่มีความหลากหลายทางระบบนิเวศ ความเข้มแข็งของชุมชนทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่าอาข่า ทำให้ชุมชนชนเผ่าอาข่าถูกเปิดเป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยว เป็นสถานที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชนเพื่อท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม ชุมชนชนเผ่าอาข่ามีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องข้องกับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ดังนั้นการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชนเผ่า กิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ ซึ่งชุมชนได้รับการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวจากภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งผู้ประกอบการทางธุรกิจการท่องเที่ยว ส่งผลต่อกลไกการควบคุมการจัดการท่องเที่ยวที่มาจากภายนอกทำให้เกิดปัญหาจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชนชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นความสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย ในประเด็นของวิธีการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนเป็นอย่างไร เพื่อหาหนทางในการลดทอนผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยมีคำถามวิจัยดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงรายเป็นอย่างไร ?
2. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย เป็นอย่างไร ?
3. วิธีการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย เป็นอย่างไร ?

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย

3. เพื่อวิเคราะห์วิธีการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตในการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพื้นที่ของชุมชนชนเผ่าอาข่า ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งจากข้อมูลประชากรชุมชนบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2553 พบว่า มีชุมชนอาข่าในจังหวัดเชียงรายอยู่จำนวน 243 หมู่บ้าน ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่การวิจัยโดยอ้างอิงข้อมูลชุมชนชนเผ่าที่มีการจัดการท่องเที่ยวของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเชียงราย พบว่า มีชุมชนชนเผ่าอาข่า เป็นชุมชนชนเผ่าที่มีการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุดในบรรดาชนเผ่าทั้งหมดที่อาศัยในจังหวัดเชียงราย ที่ได้เปิดเป็นทางการให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปว่าเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยการจัดทำโฮมสเตย์และได้รับขึ้นทะเบียนมาตรฐาน โฮมสเตย์ มีรูปแบบทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาชนเผ่าอาข่าที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 6 หมู่บ้าน ดังนี้

1. บ้านอาผ่าพัฒนา หมู่ที่ 11 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนชนเผ่าอาข่า ผ่านการรับรองการประเมินมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทยในปี พ.ศ. 2552 เป็นชุมชนที่เปิดการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีพื้นที่เชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวกับบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร บ้านยะฟู บ้านจะแล ซึ่งเป็นชุมชนทางการท่องเที่ยวในเทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
2. บ้านอาแป หมู่ 7 ตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เปิดเป็นบ้านพักโฮมสเตย์ผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย
3. บ้านแสนใจพัฒนา หมู่ที่ 22 ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนชนเผ่าอาข่าที่เปิดหมู่บ้านเข้าสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหารและสมุนไพรของชุมชน
4. บ้านเจียงจาใส หมู่ที่ 11 ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนอาข่าที่มีที่ตั้งก่อนทางขึ้นสู่บ้านสันติคีรี เปิดเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวที่เปิดให้

นักท่องเที่ยวเข้าชมวิถีชีวิตชุมชน เป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์ให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตน (Conserve Akha Culture)

5. บ้านอ้งหล่ออาข่า หมู่ 1 ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากการเปิดบ้านพักโฮมสเตย์ ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬา นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาดูงานการจัดการวัฒนธรรมประเพณีตามแต่ละช่วงเทศกาลต่างๆ

6. บ้านห้วยจี่เหล็ก หมู่ 9 ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านที่เปิดสู่รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้รับคัดเลือกจากสมาคมเพื่อการศึกษาและพัฒนาอาข่าให้เป็นพื้นที่นำร่องเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาในประเด็นดังนี้

1. พัฒนาการทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย โดยศึกษานโยบายภาครัฐกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ตั้งแต่แรกเริ่มที่การท่องเที่ยวได้เข้าสู่ชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย รวมทั้งศึกษาการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดระบบการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. วิเคราะห์ผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาจากแนวคิดผลกระทบทางการท่องเที่ยว 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรมและพิธีกรรม

3. นำเสนอวิธีการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย โดย ศึกษาจากแนวคิดการจัดการ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาโดยแบ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ประชาชนในชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน และผู้นำทางศาสนา

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ นักท่องเที่ยว ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่เดินทางเข้าสู่พื้นที่วิจัยจำนวน 6 หมู่บ้าน ตลอดทั้งปี (ทั้งนอกและในฤดูกาลท่องเที่ยว)

กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว คือ ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ได้แก่ มัคคุเทศก์บริษัทนำเที่ยว สมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงราย และเจ้าหน้าที่สมาคมอาข่า จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ถึง พ.ศ. 2556

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษาพัฒนาการจัดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย ทำให้ทราบและเกิดความเข้าใจถึงระบบการท่องเที่ยวในชุมชน สภาพของการเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวเพื่อประชากรในชุมชนของชนเผ่าอาข่าได้ดำเนินการท่องเที่ยวอย่างมีทิศทางและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2. ข้อค้นพบของผลกระทบจากการท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งผลกระทบทางบวกและทางลบในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรมและพิธีกรรม เพื่อชุมชนของชนเผ่าอาข่า สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม พิธีกรรมของชุมชน โดยใช้เป็นปัจจัยในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น
3. ชุมชนชนเผ่าอาข่าได้วิธีการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว และได้นำข้อมูลมาใช้ในการเตรียมพร้อมและดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยการเพิ่มผลกระทบทางบวก เช่น การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน และพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยว ช่วยผลักดันการดำรงรักษาวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์ในการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พร้อมทั้งลดหรือป้องกันผลกระทบทางลบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

4. ผลการวิจัยทำให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชน นักท่องเที่ยว เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน
5. เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดเชียงราย รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยว ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ประโยชน์ทางการจัดทำนโยบาย และวางแผนด้านการท่องเที่ยวของชุมชนส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย ในอนาคตต่อไปได้อย่างเหมาะสม
6. สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยว สามารถนำข้อมูลในพื้นที่วิจัยมาใช้ในเชิงวิชาการ และเป็นแหล่งศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยชุมชนเป็นการถ่ายทอดความรู้
7. สมาคมอาข่า จังหวัดเชียงราย และสมาคมอาข่าเอเชีย นำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาข่าในระดับเอเชียต่อไป

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ผลกระทบการท่องเที่ยว หมายถึง ผลที่เกิดการกระทบจากการท่องเที่ยวไปกระทบผู้รับผลกระทบแล้วเกิดปฏิกิริยาตอบโต้ ผลกระทบทางบวก หมายถึง สิ่งที่กำลังวัดหรือประเมินผลมีสถานภาพที่ดีขึ้น และผลกระทบทางลบ หมายถึง สถานภาพเลวลงจากสภาพปกติ โดยศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านวัฒนธรรม พิธีกรรม

ผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดจากการจัดการของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีผลต่อองค์ประกอบทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสังคม การรวมกิจกรรมทางสังคม

ผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีผลต่อวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางความคิด วัฒนธรรมทางพฤติกรรม และวัฒนธรรมทางวัตถุ

ผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีผลต่อองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจของสังคมที่การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องอยู่ ได้แก่ อาชีพ รายได้ การขยายตัวด้านการลงทุน

การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดการ การนำ และการควบคุมการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การประเมินผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการวัดขนาดและทิศทางของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการการท่องเที่ยว โดยใช้ปัจจัยชี้วัดเพื่อประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว

พัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมทำให้มีการติดต่อ ประสานงาน และการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือทำกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยความสมัครใจเพื่อนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและระหว่างชุมชน โดยศึกษาจากปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม

การพัฒนาทางเลือก หมายถึง การพัฒนาที่เน้นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานการพึ่งตนเองและการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ของกลุ่มคน มีพื้นที่อ้างอิงได้และกลุ่มคนที่มีการอาศัยอยู่ร่วมกัน มีการทำกิจกรรม เรียนรู้ ติดต่อกันสื่อสาร ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน มีวัฒนธรรมภูมิปัญญา มีจิตวิญญาณความผูกพันกับพื้นที่ภายใต้ผลประโยชน์ร่วมกัน ในที่นี้หมายถึงชุมชนชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงรายที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาจำนวน 6 ชุมชน ได้แก่ บ้านอาผ่าพัฒนา บ้านอาข่าอแปบ้านแสนใจพัฒนา บ้านเจียงจาใส บ้านอ้งหล่ออาข่า และบ้านห้วยขี้เหล็ก

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนชนเผ่าอาข่าให้มีประสิทธิภาพ ตามองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้

ชนเผ่า หมายถึง ชนกลุ่มน้อยที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ต่างจากชาวไทยซึ่งมีถิ่นฐานมาจากที่ราบสูง หรือจากพม่า ลาว จีน มีความเชื่อวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์สำหรับชนเผ่า

วัฒนธรรมชนเผ่าอาข่า หมายถึง วิถีการดำรงชีวิต ประเพณี พิธีกรรมของชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาจำนวน 6 ชุมชน

บทบาทชุมชน หมายถึง การดำเนินงานของคนในชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง บุคคลที่มีผลประโยชน์ สิทธิ หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ในที่นี้หมายถึง ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวบนพื้นฐานความรู้และความ รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เน้นการรักษาแหล่งท่องเที่ยวภายใต้จิตสำนึกรับผิดชอบต่อร่วมกันของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสีย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต บนฐานความ รับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากศรัทธาความเชื่อ หรือ การประดิษฐ์คิดค้นของชนเผ่าอาข่า แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ เป็นวัตถุ เช่น อาหาร การแต่งกาย โครงสร้างบ้าน และทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ วัตถุ เช่น ความเชื่อ

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้เดินทางมาท่องเที่ยวยังชุมชนชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย ในพื้นที่วิจัย จำนวน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ในช่วงการศึกษาตลอด ทั้งปี (ทั้งนอกฤดูกาลท่องเที่ยว ได้แก่ เดือนเมษายน ถึง เดือนกันยายน และในฤดูกาลท่องเที่ยว ได้แก่ เดือนตุลาคม ถึง เดือนมีนาคม)